

Epistula ad monachos

Τοῦ αὐτοῦ

Τοῖς ἀπανταχοῦ κατὰ τόπον τὸν μονήρη βίον ἀσκοῦσι καὶ ἐν πίστει θεοῦ ἰδρυμένοις ἡγιασμένοις τε ἐν Χριστῷ καὶ λέγουσιν «ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι» ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς ἐν κυρίῳ πλεῖστα χαίρειν.

1.1 Τῇ μὲν ὑμετέρᾳ διαθέσει πεισθεῖς καὶ πολλάκις παρ' ὑμῶν προτραπείς ἔγραψα δι' ὀλίγων περὶ ὧν πεπόνθαμεν ἡμεῖς τε καὶ ἡ ἐκκλησία καὶ ὡς δύνάμις μοι διελέγχων τὴν μουσαρὰν αἴρεσιν τῶν Ἀρειομανιτῶν καὶ δεικνύς, ὅσον ἐστὶν ἀλλοτρία τῆς ἀληθείας αὕτη. ὃ δὲ πέπονθα γράφων, ἀναγκαῖον ἡγησάμην δηλῶσαι τῇ εὐσεβείᾳ ὑμῶν, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μάθητε, πῶς ἀληθῶς εἴρηκεν ὁ μακάριος ἀπόστολος «ὁ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ 1.2 γνώσεως θεοῦ», καὶ συγγνώτε κάμοι ἀνθρώπων ἀσθενεῖ τὴν φύσιν ὄντι. ὅσον γὰρ ἐβουλόμην γράφειν καὶ νοεῖν ἐβιαζόμεν ἑμαυτὸν περὶ τῆς θεότητος τοῦ λόγου, τοσοῦτον ἡ γνώσις ἐξανεχώρει μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἐγίνωσκον ἑμαυτὸν τοσοῦτον ἀπολιμπανόμενον, ὅσον ἐδόκουν καταλαμβάνειν. καὶ γὰρ οὐδὲ ὁ ἐδόκουν νοεῖν ἠδυνάμην γράφειν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἔγραφον ἔλαττον ἐγίνετο τῆς ἐν τῇ διανοίᾳ γενομένης κἂν βραχείας τῆς ἀληθείας σκιάς.

2.1 Ὅρων τοίνυν ὡς ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ γέγραπται ὅτι «εἶπα· σοφισθήσομαι, καὶ αὕτη ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν ὑπὲρ ὃ ἦν καὶ βαθὺ βάθος· τίς εὐρήσει αὐτό;» καὶ τὸ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· «ἐθαυμαστώθη ἡ γνώσις σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν», καὶ ὁ Σολομὼν φησι· «δόξα θεοῦ κρύπτει λόγον», πολλάκις ἐβουλευσάμην ἐπισχεῖν καὶ παύσασθαι τοῦ γράφειν· ναὶ πιστεύσατε. ἵνα δὲ μὴ δόξω μηδὲ ὑμᾶς λυπεῖν μήτε ἐκείνους 2.2 τοὺς παρ' ὑμῖν ζητήσαντας καὶ φιλονεικήσαντας ἐπιτρίβειν εἰς τὴν ἀσέβειαν ἐκ τοῦ σιωπᾶν, ἐβιασάμην ἑμαυτὸν ὀλίγα γράψαι, καὶ ταῦτα ἀπέστειλα τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ. εἰ γὰρ καί, ὡς ἔστιν ἡ τῆς ἀληθείας κατάληψις, μακρὰν ἐστὶ νῦν ἀφ' ἡμῶν διὰ τὴν τῆς σαρκὸς ἀσθένειαν, ἀλλὰ δυνατὸν, ὡς εἶπεν αὐτὸς ὁ Ἐκκλησιαστής, «γνῶναι τῶν ἀσεβῶν τὴν ἀφρο 2.3 σύνην καὶ εὐρόντα ταύτην εἰπεῖν πικροτέραν ὑπὲρ θάνατον εἶναι». τούτου γοῦν χάριν ὡς τοῦτο γινώσκων καὶ δυνάμενος εὐρεῖν ἔγραψα εἰδὼς ὡς τοῖς πιστοῖς ἡ τῆς ἀσεβείας κατάγνωσις αὐτάρκης πρὸς εὐσεβειάν ἐστὶ γνώσις. καὶ γὰρ εἰ μὴ δυνατὸν καταλαβέσθαι τί ἐστὶ θεός, ἀλλὰ δυνατὸν εἰπεῖν, τί οὐκ ἔστιν. οἶδαμεν δὲ ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος 2.4 ἐστὶ καὶ ὅτι οὐδὲν τῶν γεννητῶν θέμις ἐπινοεῖν ἐν αὐτῷ. οὕτω δὴ καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰ καὶ πολὺ τοῦ καταλαβεῖν μακρὰν ἐσμεν τῇ φύσει, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ εὐκόλον καταγνῶναι τῶν προφερομένων παρὰ τῶν αἰρετικῶν καὶ εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἔστι ταῦτα υἱὸς ὁ τοῦ θεοῦ οὐδὲ θέμις περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ τοιαῦτα κἂν ἐννοεῖν οἷα λέγουσιν ἐκεῖνοι, μήτιγε καὶ φθέγγεσθαι διὰ χειλέων.

3.1 Οὕτω τοίνυν, ὅσον ἠδυνήθην, ἐγὼ μὲν ἔγραψα, ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, δέξασθε ταῦτα μὴ ὡς τελείαν ἔχοντα τὴν ἐρμηνείαν περὶ τῆς τοῦ λόγου θεότητος, ἀλλ' ὡς μόνον ἐλέγχοντα μὲν τὴν ἀσέβειαν τῶν χριστομάχων, ἔχοντα δὲ καὶ διδόντα τοῖς βουλομένοις ἀφορμὴν εἰς εὐσεβειαν τῆς ὑγαινούσης ἐν Χριστῷ πίστεως. εἰ δέ τι παραλέλειπται (πάντα δὲ νομίζω παραλελειφθαι), συγγινώσκετε μετὰ συνειδήσεως καθαρᾶς καὶ μόνον ἀποδέξασθε 3.2 τὸ τολμηρὸν τῆς εἰς εὐσεβειαν προθέσεως. εἰς γὰρ τελείαν κατάγνωσιν τῆς αἰρέσεως τῶν Ἀρειανῶν αὐτάρκης ἡ περὶ τοῦ θανάτου Ἀρείου γενομένη παρὰ τοῦ κυρίου κρίσις, ἣν ἤδη φθάσαντες καὶ

παρ' ἑτέρων ἔγνωτε. «ἂ γὰρ ὁ θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει»; καὶ ὄν ὁ κύριος κατέκρινε, τίς ὁ δικαίων; τίς γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου γενομένου σημείου οὐ γινώσκει λοιπὸν ὅτι θεομίσητός ἐστιν ἡ αἵρεσις, κἂν ἄνθρωπος ἔχη προστά^{3.3} τας; ἐντυχόντες μέντοι εὐχεσθε μὲν καὶ ἀλλήλους εἰς τοῦτο προτρέπεσθε ποιεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, εὐθὺς δὲ ἀντιπέμψατε ταῦτα πρὸς ἡμᾶς. καὶ μηδενὶ τὸ σύνολον ἀντίγραφον ἔκδοτε μηδὲ ἑαυτοῖς μεταγράψητε, ἀλλ' ἀρκέσθητε ὡς δόκιμοι τραπεζῖται τῇ ἐντεύξει, κἂν πολλάκις ἐντυχεῖν θελήσητε. οὐ γὰρ ἀσφαλὲς τοῖς μετὰ ταῦτα τὰ παρ' ἡμῶν τῶν ψελλιζόν^{3.4} των καὶ ἰδιωτῶν ἐστὶ γράμματα. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἀγάπῃ καὶ πάντας τοὺς ἐρχομένους πρὸς ὑμᾶς ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πίστει. «εἰ γάρ τις», ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος, «οὐ φιλεῖ τὸν κύριον, ἦτω ἀνάθεμα. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.»